

KÜRSÜDEN ÖĞÜTLER

52 Konuda Vaaz Örnekleri

KÜRSÜDEN ÖĞÜTLER

52 Konuda Vaaz Örnekleri

‘Dünya âhiretin tarlasıdır’ hadis-i şerîfi de bu gerçeği çok güzel vurguladadır. Sâlih insan olmak, bu fânî dünyada iyi amel işlemekle mümkündür kü âhiretin bütün sermayesi, iyi ameldir. Ömür, sâlih amel işlemek için bir in ve bir fırsattır. Bu fırsatı ganimet bilmek; “Bu gün Allah için ne yap-” sorusuna cevap bulmak gerekir.

Kısaca, Allah’tan başka bütün yaratılmışlar fanidir, hepsinin ömrünün bir i vardır. İnsan da bu gerçeğin dışında değildir. O sebeple, bir gün mutlaka ayata veda edeceğini bilen insan ölüm ötesi hayata hazırlıklı olmalı, ebedi tının sermayesini kazanacağı yer olan dünyada yaşadığı zaman dilimini iyi değerlendirmelidir. Kur’an, bu zamanın nasıl değerlendirileceğini gös- 1 ilahî düsturlar bütünüdür. Kısacık insan hayatını, ebedi olan ahiret haya- ı kazanıldığı yer olarak değerlendirilebilmesi ancak müslümanca bir hayat isi ile mümkün olacaktır.

VAAZ ÖRNEĞİ

52

ÖLEN MÜSLÜMANLARA KARŞI GÖREVLER*

İnsanın dünyadaki fizikî varlığı, doğum ile ölüm çizgisi arasında belirli bir zaman dilimiyle sınırlıdır. Bu iki çizgi arasındaki süre; onun ömrünü ve sorumluluk alanını teşkil etmektedir. Çünkü dünya hayatı, insan için bir imtihan yeridir. Yüce Allah, ölümü ve hayatı; kimin daha güzel iş ve davranışta bulunacağını denemek için yaratmıştır (Mülk, 67/2).

Buna göre; diğer bütün canlı varlıklarda olduğu gibi insanın da belirli bir ömrü ve takdir edilmiş bir eceli vardır. Bu, Allah’ın ilâhî bir kanunudur. Ancak İslâm’a göre ölüm; bir son ve yok olma değil, yeni bir hayatın başlangıcıdır. Bu nedenle insana duyulan saygı, ölümle sona ermez. Onun manevî hatırasına duyulan saygı devam eder, dualarda ve sohbetlerde hayırla anılır, anılmalıdır. Ölen bir kimse hemen unutulamaz. Çünkü onun akraba, komşu, çevre ve diğer yakınlarının bağlılıkları ve hatıraları vardır. Diğer varlıklardan farklı olarak insanın ölümünden sonra dua ve istiğfara, hayır ve hasenata ihtiyacı vardır. Dünyada iken yaptığı güzel amellerin mükâfatını da ahirette görecektir (Âl-i İm-rân, 3/182).

İlk Ölüm Anı ve Ölüm Haberi

Şüphesiz ki ölüm, geride kalanları üzüntü içinde bırakan bir olaydır. Şayet ölen kişi, aile fertlerinden biriye, bu acı ve üzüntüyü daha da arttırmaktadır. Çünkü yaratılışın bir özelliği olarak kişi öncelik sırasına göre; anne, baba, çocuk, kardeş, akraba, komşu, arkadaş ve diğer insanlara karşı sevgi ve acıma duyguları taşımaktadır. Müslüman, inancının gereği olarak kendisine ulaşan bu tür haber ve olaylara karşı sabırlı olmalıdır. Nitekim Kur’an da, insanın benzer acı ve üzüntülerle imtihan edildiğini haber vermektedir:

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ

الصَّابِرِينَ

“Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele.” (Bakara, 2/155)

Peygamber Efendimiz, bir musibet veya ölüm haberi duyunca; şu ayeti uyararak Allah'a olan teslimiyetini ve bağlılığını ifade etmişlerdir:

الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

“Onlar, başlarına bir musibet gelince, ‘Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah’a aidiz ve şüphesiz O’na döneceğiz’ derler.” (Bakara, 2/156)

Yine Peygamberimiz (s.a.s.), bir mü’minin herhangi bir felaket ve musibet-karşılaşması durumunda da şöyle dua etmesini tavsiye etmişlerdir:

مَا مِنْ مُسْلِمٍ تُصِيبُهُ مُصِيبَةٌ فَيَقُولُ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ اللَّهُمَّ أَجْزِنِي فِي مُصِيبَتِي،

وَاخْلُفْ لِي خَيْرًا أَخْلَفَ اللَّهُ لَهُ خَيْرًا مِنْهَا إِلَّا مِنْهَا

“Başına bir felaket gelen mü’min, Allah’ın buyurduğu üzere, ‘Biz Allah nize ve biz O’na döneceğiz.’ ‘Allah’ım bu musibetime hayırlı bir karşılık ver, ybettiğimin yerine daha iyisini ihsan buyur’ diyen müslümana Allah, onun ybettiğinden daha iyisini verir.”¹¹¹¹

Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.)’in Uhud savaşında vefat ettiği şeklinde bir berin yayılması üzerine orada bulunan müslümanlar şaşkına dönmüşlerdi. Bu acı haber mü’minleri heyecan, üzüntü ve paniğe düşürmüştü. İçlerinden bir grup dağa doğru çekilirken, bir grup Medine yolunu tutmuş, bazıları da olduğu yerde yığılıp kalmıştı. Bazı münafıklar da bu haberi istismar ederek şayet Muhammed gerçek Peygamber olsaydı öldürülmezdi. Atalarımızın dinine nsek daha iyi olur” diyecek kadar ileri gitmişlerdi. Kısa bir süre sonra Hz. Peygamber (s.a.s.)’in; “Ey Allah’ın kulları bana gelin!” diye seslenmesi üzeri-

Müslümanlar sevinmişler ve hemen etrafında toplânarak onu savunmaya başlamışlardır. Öte yandan bu habere aldanan Kureyş; aldığı netice ile yetine-tiler ve savaş alanını terk etmiştir. Hz. Peygamber, bu durumun farkına varmış ve bu durumu kendisi ve arkadaşları için bir fırsat olarak değerlendirmiştir.¹¹¹² Hâlbuki Muhammed (s.a.s.) de bir insandır. Önceki Peygamberler gibi onun da vefatı imlû olduğu unutulmamalıydı. Ne var ki Hz. Muhammed (s.a.s.), daha sonra Medine’de bir müddet hastalandıktan sonra vefat edince, onun ölüm haberi yi-büyük bir üzüntüye neden olmuştur. Hatta Hz. Ömer (r.a.); “Kim Muham-med öldü derse, onu öldürürüm” diyerek üzüntü ve heyecanını gizleyememiş-

Fakat soğukkanlılığını koruyan Hz. Ebû Bekir; “Kim Muhammed’e tapı-yorsa bilsin ki o vefat etmiştir. Kim Allah’a tapıyorsa bilsin ki O diridir, öl-ür” demiş ve daha sonra şu ayeti okuyarak herkesi sükûnete davet etmiştir:

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ
وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ فَلَنَ يَصُرَ اللَّهُ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ

“Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse, gerisin geriye (eski dininize) mi dö-neceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse, Allah’a hiçbir zarar veremez. Allah, şükredenleri mükâfatlandıracaktır.” (Âl-i İmrân, 3/144)

Görüldüğü gibi bu vefat olayı insanlara çok ağır gelmiştir. Ancak bu ayetin işareti üzerine herkes Allah’ın takdirine rıza göstererek sabır ve tahammül et-miştir. Böylece acıklı da olsa, herkes onun ölümünü kabullenmiştir.

Hasta olup normal bir ortamda vefat etmek üzere olanlara karşı da, yakınla-rının bazı görevleri vardır. Eğer bir güçlük yoksa ölüm döşeğinde yatan kişiyi kibleye doğru ve sağ yanı üzerine çevirmek müstahaptır. Samimi dost ve arka-daşlarından biri uygun bir tarzda “kelime-i tevhid’i ve tövbeyi” hatırlatacak şekilde telkinde bulunmalıdır. Ancak o “haydi sen de söyle” diye zorlanma-malıdır. Kendi arzu ve iradesiyle bu cümleyi söyletmeye yardımcı olunmalıdır. Bu hususta sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), şöyle buyurmuşlardır:

مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ

“Kimin son sözü “لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ” olursa, o kişi cennete girer.”¹¹¹³

Son anını yaşayan bu tür hastaların yanında Yâsîn veya Ra’d sûresini oku-mak da müstahaptır. Vefat gerçekleşince, artık cenaze yıkanınca kadar ya-nında Kur’an okunmaz. Fakat dua edilebilir. Başka bir odada veya başka bir yerde Kur’an okunmasında ise bir sakınca yoktur.

Teçhiz, Tekfin ve Defin İşlemleri

Ruhun bedeni terk etmesi hâline ölüm denir. Cenaze için yapılması gere-ken hazırlıklara “teçhiz”, kefenlenmesine “tekfin”, kabre konulmasına da “de-fin” denir.¹¹¹⁴ Buna göre, ölen bir Müslüman’ı yıkamak, kefenlemek, cenaze namazını kılıp dua etmek ve bir kabre gömmek mü’minler için farz-ı kifayedir. Bu nedenle ölüm olayı tahakkuk edince, söz konusu işlemler; en yakınları ve-ya komşu, dost ve arkadaşları tarafından süratle tamamlanmalıdır. Zira Pey-gamberimiz (s.a.s.) de; genel olarak bu tür işlemlerin bir an önce yerine geti-rilmesini tavsiye ederek şöyle buyurmuşlardır:

أَسْرِعُوا بِالْجَنَازَةِ فَإِنْ تَكَ خَيْرًا تَقَدِّمُوهَا إِلَيْهِ، وَإِنْ تَكَ شَرًّا تَضَعُوهُ عَن رِقَابِكُمْ

“Cenazeyi defnetmekte acele ediniz. Eğer bu ölü iyi bir kişi ise, onu (bir an vvel kabrindeki) hayır ve sevabına ulaştırmış olursunuz. Eğer bu cenaze iyi ir kişi değilse, onu omuzlarınızdan çabuk indirip bırakırsınız.”¹¹¹⁵ Hadiste kas-dilen sürat; ölüm kesinleştikten sonra, defin gibi işlemlerinin acele olarak erine getirilmesidir. Çünkü cenazenin ihtiyaçtan fazla ailesinin gözü önünde apsedilip bekletilmesi doğru değildir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) dönemindeki uygulama da bu istikamette olmuştur. O hâlde, geçerli bir mazeret oksa cenaze bir an önce istirahatgâhına tevdi edilmelidir. Bu durumda akraba, omşu, arkadaş ve diğer yakınlarının cenaze namazını kılmak için gayret sarf meleri gerekir. Zira cenazenin taşınmasına yardımcı olmak ve kabristana ka-ar eşlik etmek de sünnettir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), bu hususta şöyle uyurmuşlardır:

حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ خَمْسٌ رَدُّ السَّلَامِ، وَعِيَادَةُ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعُ الْجَنَازَةِ، وَإِجَابَةُ الدَّعْوَةِ، وَتَشْمِيطُ الْعَاطِسِ

“Müslüman’ın Müslüman üzerindeki hakkı beştir: Selâmı almak, hastayı yaret etmek, cenaze ardında gitmek, davete icabet etmek ve aksırana dua et-ek, yerhamükellâh / Allah merhamet etsin demek)tir.”¹¹¹⁶

Ölene Ağlanır ve Ağıt Yakılır mı?

Ölünün başında, cenazenin defninde ve kabir ziyareti esnasında bağırıp ça- rmadan, yaka paça yırtmadan sessizce ağlamak caizdir. Çünkü bu tür bir ağ- ma insanlardaki acıma ve merhamet duygusunun dışa yansımalarıdır. Buna ğmen Yüce Allah, sabır ve teslimiyet içinde olanları, acı ve musibetlere ta- ammül edenleri de övmüştür. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.), oğlu İbrahim efat edince hüznün ve teessüründen dolayı gözyaşlarını tutamamıştır. Bu olayı ıren sahabînin, *Siz de mi ağlıyorsunuz? Siz ılamayı yasaklamamış mıydınız?*” diye sorması üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.);

قَالَ لَا وَلَكِنْ نَهَيْتُ عَنْ صَوْتَيْنِ أَحْمَقَيْنِ صَوْتِ عِنْدَ مُصِيبَةٍ، خَمْسِ وَجُوهٍ وَشَقِّ جُيُوبٍ وَرَنَةِ الشَّيْطَانِ

“Hayır! Ben (insanı isyana sürükleyen ahmakça) iki sesi yasakladım: Bir usibete uğradığında yüzleri tırmalayıp yaka paça yırtarak ağlamak, şeytanın si (yani insanı günaha götürecektir sözleri terennüm etmeyi yasakladım.”¹¹¹⁷

Görüldüğü gibi sesini yükselterek ağlamak, çirkin söz söylemek, bağırıp çağırarak, ağıt yakmak, üstünü başını dövmek ve yolmak doğru değildir. Hatta Hz. Peygamber (s.a.s.), bu aşırılıklar ve taşkınlıklar nedeniyle cenazenin bile rahatsız olacağını bildirmiştir: *الْمَيِّتُ يُعَذِّبُ بِبُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ*

“Şüphesiz ölü, arkasından ailesinin ağlaması yüzünden azap görür.”¹¹¹⁸

Başka bir hadiste de bu tür davranışlar câhiliyye âdeti olarak nitelendiril- miştir.¹¹¹⁹

لَيْسَ مِنَّا مَنْ شَقَّ الْجُيُوبَ وَصَرَبَ الْحُدُودَ وَدَعَا بِدَعْوَةِ الْجَاهِلِيَّةِ

“(Bir yakınının ölmesi üzerine) elbisesinin yakalarını yırtan, eli ile kendisi- ne vurup dövünen ve cahiliyye çağrısı ile feryat eden (ağıt yakan) kimse biz- den değildir.”¹¹²⁰ Bu ve benzer hadislerden de anlaşıldığı gibi ölü için dövün- mek, yaka yırtmak ve çeşitli sözler söyleyerek bağırıp çağırarak açık bir şekil- de yasaklanmıştır.

Cenazeyi Alkışlamanın Dinî Hükümü

Vefat edenin cenaze işlemleri yerine getirilirken riayet edilecek önemli bir husus da; ahiret âlemini düşünmek, ölümü hatırlamak, ondan yeterince ders ve ibret almaktır. Nitekim Kur’an’da da açıklandığı gibi insan nerede olursa ol- sun, mutlaka bir gün ölümle yüz yüze gelecektir:

أَيْنَ مَا تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍ

“Nerede olursanız olun, sağlam ve tahkim edilmiş kaleler içinde bulunsa- nız bile ölüm size ulaşacaktır...” (Nisâ, 4/78)

Cenaze törenlerinde acı, ızdırap, gözyaşı, hasret, ayrılık ve üzüntü dolu bir yas ve matem atmosferi oluşmaktadır. Buraya katılan herkes; tam bir sükûnet, teslimiyet ve tefekkür hâlini yaşamaktadır. Hâl böyle iken; bazı cenazelerin, camiye ve kabristana nakli esnasında alkışlandığı görülmektedir. Hâlbuki İslâm tarihinde ve kültürümüzde cenazenin alkışla defnedildiği bir döneme rast- lanmamıştır. Alkış, daha çok hayatta olanlara takdir hislerini dile getirmek için yapılır. Geçmişte ve günümüzde yapılan birçok toplântı, tören ve protokol hizmetlerinde yapılan alkışlar da bu amaca yöneliktir.

Kur’an-ı Kerim’de dua, Kabe’yi tavaf ve namaz kılmak gibi hâllerde ıslık ve alkışın bir işaret olarak câhiliyye devrinde Araplarca kullanıldığı bildiril- mektedir. Fakat onların bu davranışları Kur’an’ın şu ayetiyle kınanmıştır:

وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَضَدِيَةً فَاذُقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ

“Onların, Kâbe’nin yanında duaları, ıslık çalıp el çırpımdan ibarettir...”
(İfâl, 8/35)

Bu ayetle ilgili tefsir kaynaklarına bakıldığında müşriklerden bazı erkek ve kadınların Kâbe’yi çıplak olarak tavaf ettikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca bunlar; vaf sırasında el parmaklarını birbirine kenetleyip ağızlarına götürerek ıslık üflüyor, bir taraftan da ellerini çırparak alkış tutuyorlardı. Bu da iddialarına göre onların duasıydı. Islık ve el çırpma olayı dua, ibadet ve hatıra adına yapılmış olsa bile tasvip görmemiştir. Bu nedenle son yıllarda bazı cenaze törenlerinde bazı insanlar cenazeye alkış tutarak ve slogan atarak bunun tabii bir âdet değil, teamül hâline getirilmesini istemektedirler. Hangi amaçla yapılsa yapılsın, cenaze törenlerinde alkış tutmak ve slogan atmak cenazenin defin adabıyla uygun düşmemektedir. Kaldı ki alkış, cenazeye olan saygıyı yok etmektedir. Ateş yakmak, yüksek sesle ağlayarak feryat etmek cenazeyi nasıl rahatsız ediyorsa, alkış ve ıslık gibi hiçbir ilmi temeli olmayan davranışlar da onun ruhunu rahatsız edecektir.

Cenaze Merasimlerinde Görülen Bid’at ve Hurafeler

Günümüz cenaze törenlerinde, bazı ölülerin dostları, yakınları veya çalışanları kurumları, camii avlularına ve kabristanlara çelenkler göndermektedirler. Hâlbuki sosyal hayatımızın her alanında olduğu gibi cenaze törenlerinde de raf ve aşırı harcamalar doğru değildir. Sadelik ve sükûnet esastır. Bu nedenle raf ve şekil açısından cenaze törenleri için çelenk yapmak ve taşımak da cenaze merasim adabına uygun düşmemektedir. Ancak genel olarak kabristanda ağaç dikmek ve yeşilliği korumak, özellikle kabristanların iç ve dış çevresini yeşillendirmek tavsiye edilmiştir. Kur’an-ı Kerim’de de işaret edildiği gibi ağaç, bitki ve diğer yeşilliklerin tamamı kendilerine mahsus hâllerinde Allah’ın emriyle dikilmektedirler:

تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ خَلِيمًا غَفُورًا

“Yedi gök, yer ve bunların içinde bulunanlar Allah’ı tespih ederler. Her şey onu hamd ile tespih eder. Ancak siz onların tespihini anlamazsınız. O, hâşimî’dir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir), çok bağışlayandır.” (İsrâ, 17/44)

Bu durumda kabristana dikilen ağaç, canlı kaldıkça onun tespih ve zikirinin kabir sahibi faydalanacaktır. Sahabeden İbn Abbâs anlatıyor;

قَالَ إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ

“Bu kabirdeki insanlar muhakkak azap ediliyorlar. Azap edilmeleri de büyük bir işten dolayı değildir.” dedi ve gerekçesini şöyle bildirdi:

ثُمَّ قَالَ بَلَىٰ أَمَا آخَذَهُمَا فَكَانَ يَسْعَىٰ بِالنَّمِيمَةِ وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنْ بَوْلِهِ

“Evet, bunlardan biri kovuculuk yapardı, diğeri ise idrardan sakınmazdı.”

قَالَ ثُمَّ آخَذَ عُودًا رَطْبًا فَكَسَّرَهُ بِإِثْنَيْنِ ثُمَّ عَرَزَ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى قَبْرِ

Sonra Peygamber (s.a.s.), taze bir hurma dalı aldı ve bunu ikiye böldü. Her birini bir kabir üzerine dikti ve

ثُمَّ قَالَ لَعَلَّهُ يُخَفَّفُ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَنْبَسَا

“Bu dallar kurumayıp taze kaldığı müddetçe, bu iki kabir sahibinden azabı hafifletilir”¹¹²¹ buyurdu. Böylece kabirlere ağaç dikmenin önemi, bizzat Hz. Peygamber tarafından teyit edilmiştir. Cenazenin manevî hatırasına katkıda bulunmak isteyenlerin; çelenk yerine, muhtaçlara, eğitim ve öğretim kurumlarına aynî veya nakdî yardımda bulunmaları daha uygundur.

Ölenlerin Arkasından Kur’an Okumak

Ölülerin ruhları için her zaman Kur’an okunup hâsıl olan sevap onların ruhlarına bağışlanabilir. Ancak cenazenin defni sırasında veya sonraları para karşılığında Kur’an ve mevlit okutmak veya ziyafet vermek doğru değildir. Ayrıca; ölenin yedinci, kırkinci ve elli ikinci gecesi gibi belli gün ve gecelerinde okunan hatim ve mevlit merasimleri hakkında da Kur’an ve sünnete dayalı bir bilgi veya tavsiye yoktur.

Kabrin yanında namaz kılmak, üzerine kubbe yapmak, mescit inşa etmek, mum yakmak ve bez bağlamak da geçmiş bazı din, örf, âdet ve kültürlerin kalıntısı olan bid’atlerdir.

Kabir Ziyareti

Kabir ziyareti; tarihin her döneminde insanın ilgi, merak ve heyecanına neden olmuştur. Kabirlere mezar denmesinin bir sebebi de budur. Çünkü mezar, ziyaret edilen yer anlamına gelmektedir. Bu yüzden günümüzde; “mezar ziyareti” ifadesi, “kabri ziyaret” ifadesinden daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Başlangıçta iyi niyetle yapılan kabir ziyaretleri zamanla ifrat çizgisini aşarak bid’at, hurafe ve batıl inançlara neden olmuştur. Bu sebeple bazı dönemlerde ve bölgelerde mezarlıklar bir umut kapısı hâline gelmiştir. Başları darda

kalan, hastalıklarına deva arayan bazı kimseler mezarlıklara koşmuştur. İslâm'ın doğuşu sırasında Arabistan'daki müşrikler bile ölümlerden medet bekliyorlardı.

İnsanlara "tek Allah inancı"ni getiren İslâmiyet; şirk, küfür, batıl inanç ve benzeri davranışların canlanmasına yol açabilecek hareketleri yasaklamıştır. Kabir ziyareti de bunlardan biridir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.), İslâm'ın tikâdî prensipleri; Müslümanlar tarafından iyice anlaşılıp gönüllere yerleşmeye kadar kabir ziyareti konusunda dikkatli ve temkinli davranılmasını istemişlerdir. Ancak iman prensipleri kalplere yerleşip, yanlış inançlara sapma ve cabirlere tapınma endişesi ortadan kalkınca; kabir ziyaretine izin verilmiştir. Şu hadisi şerif de bu hususu açıklamaktadır:

كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ فَرُورُواهَا. فَإِنَّهَا تَذَكِّرُكُمْ الْآخِرَةَ

"Size kabir ziyaretini yasaklamıştım, (şimdi buna izin veriyorum.) Onları ziyaret ediniz. Çünkü bu ziyaret size ahireti hatırlatır."¹¹²³

Peygamberimiz (s.a.s.), hadislerinde kabir ziyaretinin amacını bildirmektedir. Bu da ölümü ve ahiret hayatını hatırlamaktır.

Kamil Miras, kabir ziyareti konusunda şöyle demektedir: "Kabir ziyaretine rutlak anlamda ruhsat verilmiştir. Ziyaretçinin kadın veya erkek olması, ziyaret edilen kabrin Müslim veya gayri Müslim'e ait bulunmasının arasında bir fark yoktur. Zira kabir ziyaretindeki ruhsat umumîdir. Nitekim kabir ziyaretindeki yasak da vaktiyle umumiydi. Sonra bu yasak kaldırılarak herkese mubah ilandı. Böylece erkekler için de kadınlar için de caiz oldu. Kadınların kabir ziyaretini yapabileceklerini destekleyen İslâm bilginleri, Hz. Âişe validemizin ardeşi Abdurrahman bin Ebi Bekr'in kabrini ziyaret etmesini örnek göstermişlerdir. İbn Ebi Müleyke anlatıyor: Hz. Âişe kabristandan geliyordu, kendisine;

-Ey mü'minlerin annesi nereden geliyorsun, diye sordum. Âişe;

-Kardeşim Abdurrahman'ın kabrini ziyaret ettim, oradan geliyorum, dedi. en ona;

-Allah'ın elçisi kabirleri ziyaretten men etmedi mi? dedim. Hz. Âişe;

-Evet, vaktiyle yasaklamıştı, fakat sonra ziyaret edilmesini emretti, dedi.

Hz. Âişe'nin bu açıklaması ile diğer hadislerin rivayetleri dikkate alındığında; kabir ziyaretinin mubah olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu ziyaretin erkek ve kadınlar tarafından karışık olarak yapılması hâlinde fesatlığa sebep ma ihtimali varsa, genç kadınların katılması uygun görülmemiştir. Yalnız

kadınlara ait olan ziyaretlerde ise; genç ve yaşlı şeklinde bir ayırma gerek yoktur."¹¹²³

Kabir ziyareti yapanların, ölümleri şöyle selamlamaları ve dua etmeleri tavsiye edilmiştir:

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَإِنَّا إِنشَاءَ اللَّهِ بِكُمْ لَآحِقُونَ

"Ey mü'minler topluluğu! Allah'ın selâmı üzerinize olsun. İnşallah biz de yakında size katılacağız."¹¹²⁴

Sünnet olan, kabirleri ayakta ziyaret etmek ve yine ayakta dua etmektir.

Ölenin Vasiyeti

İnsan hayatta olduğu müddetçe malını dilediği gibi tasarruf etme hakkına sahiptir. Sağlığında arzu etmesine rağmen yerine getiremediği bazı işlerinin, vasiyet ederek yerine getirilmesini isteyebilir. Bu arzu ve istek bazen hastalık hâlinde akla gelir, bazen de hastalığının uzaması nedeniyle mala muhtaç olma ihtimalini düşünerek ölümünden sonra da yerine getirilmesini isteyebilir. Kişi ölümden sonra geçerli olmak üzere iyilik ve hayır amacıyla vasiyet yapabilir. Nitekim Kur'an da ölüm anı yaklaştığında, eğer kişi geriye bir mal-mülk bırakmak istiyorsa, meşru bir tarzda vasiyette bulunmasını önermiştir.¹¹²⁵

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) de imkânı olanlar için vasiyetlerini yerine getirmelerini tavsiye etmiştir:

مَا حَقُّ امْرِئٍ مُّسْلِمٍ لَهُ شَيْءٌ يُوصِي فِيهِ أَنْ يَبِيَّتَ لَيْلَتَيْنِ إِلَّا وَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ

"Vasiyet edecek bir şeyi bulunan Müslüman bir kimseye, vasiyeti başı ucunda yazılı olarak bulunmaksızın iki gün daha geçirmesi doğru değildir."¹¹²⁶

Vasiyet edilen malın, kişinin ölümünden sonra tartışmaya ve kavgaya sebep olmaması gerekir. Vasiyetin yazılı ve resmî olması, vasiyetin varislere zarar verecek şekilde düzenlenmemesi ve malının üçte birini geçirmemesi gerekir.

Sahabeden Sa'd bin Ebi Vakkâs anlatıyor: Hastalığım nedeniyle Hz. Peygamber, ziyaretime geldi, kendisine;

قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِي بِمَالِي كُلِّهِ

¹¹²³ Miras, Kâmil, Sahih-i Buhari Tecridi Sarih Tercemesi ve Şerhi, IV, 373, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, An-

“Ey Allah’ın Elçisi! Malımın tamamını sadaka olarak verilmek üzere vasiyette bulunabilir miyim?” dedim. Hz. Peygamber;

“Hayır” dedi. قَالَ لَا

“Yarisını vasiyet edebilir miyim?” dedim. Hz. Peygamber;

“Hayır” dedi. قَالَ لَا

“Üçte birini vasiyet edebilir miyim” dedim. قُلْتُ الثُّلُثُ

قَالَ فَالثُّلُثُ وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ إِنَّكَ أَنْ تَدَعَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَدَعَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ

النَّاسَ فِي أَيْدِيهِمْ

“Üçte biri mi? Üçte biri de çok. Varislerini zengin olarak geride bırakman, halka el açan fakirler olarak bırakmandan daha iyidir.”¹¹²⁷

Öleni Hayırla anmak

İslâm insana, hayatta olduğu gibi, vefatından sonra da büyük değer vermiştir. Bu nedenle ölen kimsenin kötülüklerini, ayıplarını, suçlarını araştırmak ve hakkında dedikodu yapmak, sağlığındaki davranışlarına bakarak kınamak ve hakkında kötü sözler söylemek doğru değildir. O, artık ameliyle baş başa kalmıştır. Peygamber (s.a.s.);

لَا تَسُبُّوا الْأَمْوَاتَ فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَى مَا قَدَّمُوا

“Sizler ölümlere sövmeyiniz. Çünkü onlar önden göndermiş oldukları amel-
lerinin karşılıklarına ulaşmışlardır”¹¹²⁸ buyurmuştur.

Hadiste geçen “sövmekten maksat”, ölüyü çekiştirmek, kötülüklerini sayıp dökmek ve onun hayırsız bir kimse olduğunu söylemektir. Kimse hatasız ve günahsız değildir. İnsan, öldükten sonra amelinin karşılığını görecektir. Bize düşen, ölenleri iyi ve güzel hasletleriyle anmaktır. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), bu hususta şöyle buyurmuşlardır:

أَذْكُرُوا مَخَاسِنَ مَوْتَاكُمْ، وَكُفُّوا عَن مَسَاوِيهِمْ.

“Ölümlerinizin iyiliklerini anın ve kötülüklerini zikretmekten vazgeçin.”¹¹²⁹

İnsan, sağlığında yaptığı ibadet, iyilik ve hayırların karşılığını öldükten sonra göreceği gibi, geride kalan yakınlarının yapacakları duadan, hayır ve hasenâtın da yararını görecektir. Peygamberimiz (s.a.s.)’in şu hadisi bu gerçeği ifade etmektedir:

إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ

“İnsan öldüğü zaman ameli sona erer. Ancak üç sınıf insanın; sadaka-i cariye, kendisinden istifade edilen bir ilim ve kendisine hayır dua eden sâlih bir evlat bırakan kimsenin ölümünden sonra da amel defterine sevap yazılır.”¹¹³⁰

Bir sahabî;

أَنْ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ: هَلْ بَقِيَ مِنْ بَرِّ آبَوَيْ شَيْءٍ أَبْرَهُمَا بِهِ بَعْدَ مَوْتِهِمَا

“Ey Allah’ın Resûlü, anne ve babamın vefatlarından sonra da onlara iyilik yapma imkânı var mı, ne ile onlara iyilik yapabilirim?” diye sormuş, Peygamberimiz (s.a.s.);

فَقَالَ نَعَمْ: الصَّلَاةُ عَلَيْهِمَا، وَاسْتِغْفَارُ لَهُمَا، وَإِنْفَادُ عَهْدِهِمَا مِنْ بَعْدِهِمَا، وَصَلَاةُ الرَّحِمِ

الَّتِي تُوَصَّلُ إِلَيْهِمَا، وَإِكْرَامُ صَدِيقَيْهِمَا

“Evet vardır. Onlara dua, onlar için Allah’tan istiğfar (günahlarının affedilmesini) talep etmek, onlardan sonra vasiyetlerini yerine getirmek, anne ve babasının akrabalarına karşı sıla-i rahmi ifa etmek, anne ve babanın dostlarına ikramda bulunmak”¹¹³¹ buyurmuştur.

Ölen insanın yakın ve uzak çevresine borçları varsa, varisleri tarafından ödenmelidir. Peygamberimiz (s.a.s.), cenaze namazlarını kıldırılmadan önce varislerine ölenin borcunun olup olmadığını sorardı. Şayet borcu olan varsa, yakınlarına ödemelerini emreder, ondan sonra namazlarını kıldırırdı. Gerekçesini de şöyle izah etmiştir:

إِنَّ صَاحِبَ الدَّيْنِ مُرْتَهَنٌ فِي قَبْرِهِ حَتَّى يُقْضَى دَيْنُهُ عَنْهُ

“Mü’minlerin ruhu, borcu ödeninceye kadar, borcu yüzünden bağlıdır.”¹¹³²

Tâziyede Bulunmak

Hem ölen insana, hem de geride kalan yakınlarına karşı yerine getirilmesi gereken bir görev de tâziyedir. Tâziye, ölünün yakınlarına, “Allah, rahmet et-

in! Başımız sağ olsun! Allah, geride kalanlara ömür versin" gibi sözlerle sarır dilemek, rahatlatıcı ve teselli edici sözler söyleyerek acı ve üzüntülerini aylaşmaktır.

Tâziye vesilesiyle ölene dua edilir ve Kur'an okuyup sevabı bağışlanır. âziye süresi, genel olarak aynı yerde yaşayanlar için üç gündür. Bu süre için yapılması daha uygun olur. Böylece ölenin yakınlarının daha erken acılarını unutup normal hayata döndürülmeleri sağlanmış olur. Ancak uzakta oturanlara habere geç haber alanların daha sonra da tâziyede bulunmaları mümkündür.

Sonuç

Her canlı gibi insan da bir gün ölecektir. Ancak ölüm yok olmak değil, yeni bir doğum, yeni bir hayatın başlangıcıdır, kabir hayatı. İnsan, bu hayatı iman ve ibadetiyle cennet bahçesi yapabilir.

Müslümanların sağlıklarında birbirlerine karşı görevleri bulunduğu gibi ölüm sonrasında da görevleri vardır. Ölen müslümanın teçhiz ve tekfin işlerini yapmak, cenaze namazını kılmak, arkasından hayır dua etmek, geride kalanlara sağlık dilemek, bu görevlerin başında gelir. Yakınları, ölenin vasiyetini yerine getirmelidirler.

Ölen insanlar hayır ile yâd edilmeli, ölümden ibret alınmalı, ölümü hatırlamak için kabirler ziyaret edilmelidir. Ölenin arkasından bağırıp çağırarak, sa paça yırtarak ağlamak, cenazede alkış tutmak, İslâm'a uymayan davranışlardır.

BİBLİYOGRAFYA

- Ahmed b. Hanbel**, *el-Müsned*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.
- Ahmet Rifat**, *Tasvir-i Ahlâk / Ahlâk Sözlüğü*, Yayına Hazırlayan: Hüseyin Algül, Tercüman 1001 Temel Eser serisi, Kervan Kitapçılık, tarihsiz.
- Akar**, Metin, *Doğumunun Yedi Yüz Ellinci Yılında Yunus Emre*.
- Akseki**, Ahmed Hamdi, *İtikat, İslâm Dini İbadet ve Ahlâk*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 16. baskı, Ankara 1966.
- Alaüddin Abidin**, *el-Hediyyetü'l-Alâiyye*, Kahraman Yayınları, İstanbul 1984.
- Altuntaş**, Halil – **Şahin**, Muzaffer, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2006.
- Âlûsî**, Şihâbü'd-Dîn Mahmûd, *Rûhu'l-Me'ânî fi Tefsîri'l-Kur'ani'l-Azîm Ve's-Seb'i'l-Mesânî*, Beyrut 1985.
- Asım Efendi**, Seyyid Ahmed, *Kamus Tercümesi*, İstanbul 1886.
- Askalânî**, İbn Hacer, *el-Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, tah. Muhibbuddin el-Hatîb, el-Mektebetu's-Selefiyye, Kahire 1407.
- Ateş**, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeniufuklar Neşriyat, İstanbul 1988.
- Bağavî**, Hüseyin b. Mes'ûd, *Meâlimü't-Tenzîl*, Dâru Taybe, Beyrut 1993.
- Belâzûrî**, *Futûhu'l-Buldân*, Beyrut 1958.
- Beydâvî**, Kâdî Abdullah b. Ömer, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, (Mecmûatün Mine't-Tefâsîr içinde). Beyrut, tarihsiz.
- Beyhakî**, Ahmed b. Hüseyin, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1994.
- Bilmen**, Ömer Nasuhi, *Hukukî İslâmiyye ve Istilahâtı Fıkhiyye Kamusu*, Bilmen Yayınevi, İstanbul 1975.
- Buhârî**, Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu's-Sahih*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1981.
- Bûtî**, Saîd Ramazan, *Fıkhu's-Sîre*, 10. baskı. Beyrut 1991.
- Ali Haydar**, *Usûlü Fıkıh Dersleri*, Yayına hazır., Hacı Âdil Bey, Matbaai Âmire, İstanbul 1326.
- Büyükkörükçü**, Tahir, *Mevlana ve Mesnevi Gözüyle Peygamber Efendimiz*, Konya, tarihsiz.